

СЕКЦІЯ 3 ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОДРУЖНИХ КОНФЛІКТІВ THEORETICAL ANALYSIS OF MARITAL CONFLICTS

Стаття присвячена вивченню сімейних конфліктів. У ній описано загальні тенденції та специфічні особливості сімейних конфліктів. Розкрито сучасні підходи до вивчення сімейних конфліктів у різних умовах. З'ясовано ключову роль розширених сімейних стосунків. Визначено найважливіші причини конфліктів у сім'ї загалом. Виявлено негативні емоційні наслідки у вигляді дискомфорту, стресів, депресій, які несуть в собі сімейні конфлікти. Визначено критерії класифікації сімейних конфліктів. Розкрито сутність кризових періодів у сім'ї. Представлено аналіз механізму виникнення і розвитку сімейних конфліктів. Розкрито роль подружніх стосунків у виникненні та розвитку конфлікту. Розглянуто основні форми психологічної діагностики в сімейному консультуванні. Проаналізовано різні психологічні підходи до діагностики сімейних стосунків, у тому числі конфліктів.

Зроблено висновок про те, що у рамках різних теоретичних підходів до психотерапії та сімейного консультування оцінюються екстремальні зміни в сімейних стосунках по суті однаково, але підкреслюються різні особливості сімейного життя. Зокрема, думки вчених суттєво відрізняються в розумінні завдань і підходів. Сучасний стан сімейно-психологічної діагностики не відповідає практиці сімейного консультування, важко об'єктивно оцінити її ефективність. Такий стан перешкоджає вдосконаленню та розвитку теорії, тому фахівці намагаються створити діагностичні протоколи, які поєднують методи діагностики, засновані на принципах різних теоретичних підходів.

Підкреслено, що різноманітні діагностичні сценарії сімейних стосунків дозволяють сім'ям по-новому поглянути на свої стосунки, розкриваючи сторони спілкування та взаємодії, які часто не повністю реалізуються. Учасниками подружніх конфліктів часто є не протилежні сторони для повної реалізації своїх цілей, а жертви власних неусвідомлених особистісних рис і неточностей, які не відповідають дійсності, їх сприйняттю ситуації та їм самим.

Ключові слова: сімейні стосунки, конфлікт, сімейні ролі, діагностика конфлікту, сімейна система, соціальна взаємодія.

The article is devoted to the topic of family conflicts. It describes the general trends and specific features of family conflicts. Modern approaches to the study of family conflicts in different conditions are revealed; the key role of extended family relations has been clarified; identified the most important causes of conflicts in the family as a whole; revealed negative emotional consequences in the form of discomfort, stress, depression, bearing within themselves family conflicts. Criteria for classification of family conflicts are defined. The essence of crisis periods in the family is revealed. The analysis of the mechanism of occurrence and development of family conflicts is presented. The role of marital relations in the emergence and development of the conflict is revealed. The main forms of psychological diagnostics in family counseling are considered. Various psychological approaches to the diagnosis of family relations, including conflicts, are analyzed.

It is concluded that different theoretical approaches to psychotherapy and family counseling assess extreme changes in family relations in essentially the same way, but they emphasize different features of family life and differ significantly in their understanding of tasks and approaches. The current state of family psychological diagnostics does not satisfy the practice of family counseling, it is difficult to objectively assess its effectiveness, and also hinders the improvement and development of the theory. Therefore, specialists are trying to create diagnostic protocols that combine diagnostic methods based on the principles of various theoretical approaches.

It is emphasized that a variety of diagnostic scenarios of family relationships allow families to take a fresh look at their relationships, revealing often not fully realized aspects of communication and interaction. Participants in marital conflicts are often not opposite parties for the full realization of their goals, but victims of their own unconscious personality traits and inaccuracies that do not correspond to reality, their perception of the situation and themselves.

Key words: family relations, conflict, family roles, conflict diagnostics, family system, social interaction.

УДК 159.964.21

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.43.5>

Миропольцева Н.І.

к. психол. н., доцент кафедри психології
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Середа К.О.

студентка 6 курсу медичного
факультету
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Конфлікт є одним із найважливіших явищ сучасного суспільно-політичного життя. Соціальне життя людей складне і сповнене протиріч, які часто призводять до конфлікту інтересів між окремими людьми та великими і малими соціальними групами.

Існують різні погляди на визначення та класифікацію конфліктів. Конфлікт (від лат. “conflictus” – «зіткнення») – це вира-

ження протиріччя. Конфлікт – це свідоме зіткнення, антагонізм, взаємний антагонізм, несумісність між як мінімум двома особами або групами, що виключає спільні потреби, інтереси, цілі, моделі поведінки, стосунки, установки, значущі для особистості чи групи. Це найгостріший засіб усунення протиріч у процесі спілкування, який виявляється у протистоянні конфліктуючих

суб'єктів, що зазвичай супроводжується негативними емоціями.

Інтерес до розробки та розуміння загального поняття конфлікту виник не тільки серед соціологів, а й серед психологів. Психологічна традиція вивчення конфлікту є найбільшою і найбільш розвиненою з усіх наукових дисциплін, що цікавляться конфліктами. Про це свідчить стійкий і тривалий інтерес психологів до конфлікту, а також різноманітні теоретичні та практичні праці з цього питання. Конфлікт як одне з важливих явищ психічного життя людини безпосередньо пов'язаний з проблемами психічного здоров'я – фундаментальною проблемою всіх психологічних наук. Питанням вирішення конфліктів були присвячені праці найвідоміших теоретиків психоаналітики З. Фрейда, К. Юнга, Е. Берна [2, с. 28].

До структурних компонентів конфлікту відносять об'єкт і предмет конфлікту, особистості опонентів, ситуацію в країні, регіоні, місці проживання, умови роботи і життя людини, обстановку соціальної взаємодії, а також потреби, інтереси, цілі опонентів і конфліктну взаємодію (прийоми і способи впливу один на одного, тобто стратегію і тактику протидії).

Сімейні конфлікти стали звичним явищем, що свідчить про негармонійність сімейних відносин. Проблема визначення сутності, причин і проявів конфліктів особливо актуальна для науки сьогодні, оскільки в періоди суспільної трансформації зростає розлучуваність, особливо серед молодих сімей.

Конфлікт, таким чином, порушує і навіть руйнує звичний простір соціальної організації людей, він не зупиняється на цьому, а проникає в приватну сферу життя кожної людини – її сім'ю, шлюбні стосунки. Слід завжди звертати увагу на поведінку, яка призводить до конфліктів у сімейних стосунках, оскільки сім'я є надзвичайно важливим соціальним інститутом у країні та гарантом майбутнього, тому сім'я заслуговує на місце в національній політичній системі.

Сімейний конфлікт – явище досить поширене. Це й не дивно, оскільки тісні зв'язки між людьми виникають у родинах. При цьому кожен член сім'ї хоче жити за своїми уявленнями і поглядами, які не завжди це можливо поєднати зі звичками і переконаннями інших членів сім'ї. Саме на цьому ґрунті виникають сімейні конфлікти. Але іноді конфронтація виникає, коли люди не розуміють один одного і роблять неправильні висновки. Це породжує претензії та обурення, а мирне вирішення не завжди можливе.

У громадській свідомості конфлікт часто пов'язаний з речами, які не повинні відбуватися в сім'ї. Головне – дійти висновку, що конфлікт містить у собі можливість виходу на новий рівень стосунків, пошуку нових мож-

ливостей. Успішні сім'ї відрізняються від проблемних сімей не відсутністю або низькою частотою конфліктів, а їх незначною і безболісною глибиною [2, с. 34].

Сім'я є найважливішим соціальним інститутом протягом усього періоду суспільного існування людини. Слід приділяти більше уваги лише тим формам поведінки, які призводять до конфліктів у сімейних стосунках. Причини сімейних конфліктів завжди багатогранні, вкрай заплутані. Конфлікти можуть мати складну і тривалу причину, що вимагає індивідуального підходу. Сім'ї постійно розвиваються, створюючи нові та непередбачені ситуації, тому члени сім'ї повинні реагувати на всі ці зміни. Темперамент і характер будуть серйозно впливати на поведінку в різних ситуаціях, природно виникатимуть різні протиріччя. У сімейному житті часто трапляються серйозні зміни, які можуть призвести до конфлікту. Основні з них:

- перший період можна назвати періодом адаптації, а складність пристосування один до одного призводить до різних проблем, тому в цей період розпадається близько третини сімей;
 - другий період пов'язаний з появою дітей, особистісним та професійним становленням членів сім'ї. Цей період супроводжується великою кількістю міжособистісних конфліктів;
 - третій період пов'язаний з віковими зрушеннями в сімейних стосунках, можливою переоцінкою минулої поведінки [5, с. 31].
- Серед важливих причин сімейних конфліктів виділимо такі: міжособистісну несумісність, претензії на лідерство, претензії на перевагу, розподілення домашніх справ, претензії на управління бюджетом, вплив родичів і друзів, інтимно-особистісну адаптацію.
- Причинно-наслідковий зв'язок сімейного конфлікту складний і включає велику кількість різних факторів, кожен з яких може призвести до конфлікту, наприклад:
- коли партнер надто багато очікує від партнера, покладаючи на нього відповідальність своє особисте благополуччя;
 - помилковість сексуальної потреби в сімейному житті;
 - заздрість до успіху партнера в житті;
 - недостатньо серйозне ставлення до проблем партнера;
 - партнер непривабливий;
 - знецінення стосунків [2, с. 37].

Специфіка сімейних конфліктів має певний предмет, а її особливість визначається специфікою сімейних відносин. Ці стосунки мають міжособистісний характер і вищу морально-ціннісну основу (любов, спорідненість). Крім того, сімейні відносини пов'язані з реалізацією функцій сім'ї.

Найпоширенішими в родині є конфлікти між чоловіком і дружиною та конфлікти між батьками та дітьми. Більшість конфліктів між чоловіком і дружиною виникають через конфлікти в спілкуванні. Ці порушення можуть мати форму конкуренції, псевдокооперації та ізоляції.

Суперництво приймає форму амбівалентних, доброзичливо ворожих стосунків, коли між подружжям часто виникають відкриті конфлікти, сварки, взаємні звинувачення та агресивні прояви. Сімейні ролі чітко не визначені, тому жоден із подружжя зазвичай не може взяти на себе відповідальність.

Між конфліктом і особистостями учасників конфлікту існують відносини залежності. Так, деякі люди відчувають позитивні емоції під час конфлікту. Деякі люди переживають їх дуже болісно, тому що не витримують психічної напруги. Певні риси особистості (злість, запальний характер, непостійність, вразливість тощо) можуть загострити виникаючі розбіжності та ворожість у стосунках. Можна стверджувати, що конфлікт, навіть закономірний на даному етапі життєвого циклу сім'ї, буде нездоланим, якщо парі з якихось причин не вдається знайти правильне і адекватне вирішення проблеми.

Конфлікти зазвичай викликані складними проблемами між партнерами. Конфліктні ситуації бувають різними на різних етапах розвитку родини. Найважливіша роль конфлікту припадає на роки становлення сім'ї, коли пара тільки починає звикати одне до одного. Саме на цьому етапі важливо визначити причини, методи та способи вирішення конфліктних ситуацій.

Різні погляди подружжя – природне явище в будь-якій сім'ї. Зрештою, чоловіки та жінки з різним рівнем IQ, емоційної залежності, різним життєвим досвідом, різними світоглядами та різними захопленнями живуть разом. Протилежні думки можуть бути з різних питань, починаючи від того, де провести вихідні чи відпустку і закінчуючи тим, яку машину купити. Конфлікт виникає у зв'язку з бажанням людей задовольнити певні потреби або створити умови для їх задоволення без урахування інтересів другого з подружжя або члена сім'ї.

Т. В. Андреева, Т. Ю. Пипченко у своїй роботі демонструють вікові відмінності сімейно-шлюбних потреб: якщо в молодому віці (20–30 років) найважливіше емоційне, статеве, духовне, відкрите спілкування, то протягом віку 30–40 і 40–50 поряд зі стороною спілкування все більшого значення набуває відданість чоловікові/дружині і сім'ї (чоловік виконує батьківські обов'язки щодо дітей).

А. В. Черніков стверджує: «На конфліктність у сім'ї також впливають неадекватні та суперечливі сімейно-шлюбні уявлення та очікування» [6, с. 42].

У психологічній літературі виділяють три основні причини відмінності уявлень молоді про сім'ю і шлюб:

1) уявлення про шлюб і сім'ю ще більше вдосконалюються і наповнюються деталями, оскільки сім'я стає все менш і менш анахронічною у своїй функціональній схемі. У минулому позитивні програми передач сімейного досвіду від батьків дітям все частіше почали давати збій;

2) поняття сім'ї та шлюбу в даний час далеке від ідеального. Дослідження показують, що ці думки часто обмежуються якоюсь однією сферою життя, переважно фінансовою, сімейною чи сексуальною. Найбільша різниця між юнаками та дівчатами полягає в тому, як підтримувати хороші сімейні стосунки. Представники сильної статі бачать своє головне завдання в її матеріальній підтримці, забуваючи про моральну та емоційну підтримку, яку чоловік зобов'язаний надавати дружині;

3) конфлікти в молодій парі можуть загострюватися через дуже слабке розуміння думок один одного. Відбувається це тому, що під час дошлюбного залицяння люди люблять обговорювати будь-які теми, крім тих, що стосуються безпосередньо сімейних відносин. В. Сатир звертає увагу на ілюзії та підводні камені у спілкуванні, які часто призводять до конфлікту [2, с. 69].

Американські дослідники В. Метьюз і К. Міханович перелічують 10 найважливіших відмінностей між щасливими і нещасливими сімейними союзами. Вони стверджують, що в нещасних сім'ях подружжя:

- 1) мають різні ідеї щодо багатьох речей і питань;
- 2) не розуміють почуттів інших;
- 3) говорять те, що дратує партнера;
- 4) часто почуваються нелюбими;
- 5) не звертають уваги на інших;
- 6) не мають задоволення потреби у довірі;
- 7) відчувають потребу в людині, якій можуть довіряти;
- 8) рідко роблять один одному компліменти;
- 9) часто змушені поступатися іншим;
- 10) хочуть більше любові [4, с. 123].

Конфлікти можуть бути хронічними. Часто хронічний конфлікт пов'язаний з психосоціальними установками людини, які зберігаються протягом усього життя. За тривалим конфліктом стоять незадоволені потреби і принципова несумісність особистостей, соціально-психологічних установок, думок, життєвих позицій. Вони характеризуються глибиною і стійкістю. У більшості випадків тривалі конфлікти практично неможливо вирішити з точки зору подружжя. Такі конфлікти майже завжди становлять небезпеку для шлюбу.

Багато авторів пов'язує конфлікт у стосунках із моделями поведінки в батьківських

сім'ях. Так, С. Кратохвил стверджує: «Людина багато в чому засвоює чоловічі чи жіночі ролі від батьків і схильна несвідомо використовувати моделі батьківських стосунків у своїй сім'ї, подобається їй це чи ні» [4, с. 73], тому в одних сім'ях прийнято вирішувати конфлікти відразу і емоційно, в інших – раціонально і холодно-кровно, попередньо зайшовши в кімнату і заспокоївшись. У результаті люди навчаються по-різному вирішувати сімейні конфлікти. Кожен вважає свої дії правильними, а інших людей – ні. Кожен думає, що інший порушив правила. Те ж саме стосується домашніх правил, фінансових витрат (відкладайте або витрачайте одразу), виховання дітей і багатьох інших домашніх справ.

Однією з гострих проблем сімейного консультування є отримання повної, об'єктивної та достатньої інформації про сімейне становище клієнта. Від цієї інформації залежить точність діагностики, вибір методу і напрямок корекційних заходів, ефективність допомоги. А. Н. Волкова, Т. М. Трапезнікова вважають, що зібрана інформація свідчить про наявність у консультантів певної сімейно-шлюбної моделі, яка може бути джерелом їх нестабільності. Проте теорія сім'ї та шлюб далеко від завершення, що призводить до істотних відмінностей у методах і характері зібраної інформації, її інтерпретації та використанні» [3, с. 736].

Існують дві основні форми психологічної діагностики в сімейному консультуванні:

1) психодіагностика, що дозволяє аналізувати сімейні стосунки і здійснюється за допомогою інтерв'ю, анкетування та проєкційних методів;

2) психологічна діагностика, реалізована в корекційній діяльності, тобто в процесі консультування, психотерапії та психологічної корекції. Реакція клієнта на психолога чи інших клієнтів, поведінка під час психотерапії – усе це стає важливим психодіагностичним матеріалом, на основі якого визначаються стратегії консультування [3, с. 739].

Г. Навайтис зазначає: «У спробі еkleктичного поєднання елементів сімейної психодіагностики важко адекватно відповідати її пізнавальним завданням, оскільки залишаються невирішеними питання більш загальних діагностичних парадигм, теоретичних і методологічних передумов, на яких повинні базуватися дослідження» [5, с. 74].

Г. Навайтис описує основні напрямки психологічної роботи щодо подолання сімейних конфліктів, які він називає парадигмами сімейного консультування:

1) теоретичні та практичні парадигми. У літературі, присвяченій сімейній психотерапії, розрізняють сімейні моделі, які є узагальненням досвіду консультування. Зазвичай модель сім'ї

описується таким чином, що фіксується лише один аспект сімейних відносин, а більшість сімей належить до середнього типу;

2) парадигма послідовного повторення. Оцінка сімейних відносин здійснюється шляхом встановлення взаємозв'язків усередині сім'ї, в тому числі причинно-наслідкових зв'язків;

3) структурно-процесуальні парадигми. Структура сім'ї вивчається з метою віднесення її до певної моделі сімейних відносин;

4) сімейно-особистісні парадигми. Сімейна психодіагностична модель може висвітлити зв'язки, стосунки між членами сім'ї або умови їх життя в сім'ї, а також вплив сім'ї на розвиток особистості;

5) парадигма «минуле – теперішнє – майбутнє». Кожна сім'я має свої етапи розвитку та єдності членів. Таким чином, часова парадигма має особливе значення в психологічній діагностиці сімейних стосунків;

6) парадигма конкретної метафори. Факти сімейного життя зазвичай оцінюються вербально. Характеристики інформації, отриманої від домогосподарства, впливають на логіку вибору моделі домогосподарства. Метафорична оцінка сім'ї може дозволити розкрити почуття, про які люди мало знають;

7) якісно-кількісна парадигма. При описі соціальних об'єктів часто виникає дихотомія якісної та кількісної оцінки, тобто при конкретному дослідженні сімей можна побачити переваги тієї чи іншої парадигми;

8) зовнішньо-внутрішня парадигма. Обговорюючи сімейне пізнання, дослідники мають на увазі внутрішні стандарти, які відображають ставлення та благополуччя членів сім'ї, і зовнішні оцінки, які відображають висновки сімейних терапевтів;

9) суб'єктивно-об'єктивна парадигма. Основним способом отримання сімейних суб'єктивних даних є самоспостереження членів сім'ї. Об'єктивні дані – це певні факти сімейного життя, хронологія його розвитку, фіксовані результати спостережень за сімейними стосунками [5, с. 82].

Важливо підкреслити, що більшість сімейних психологів-консультантів не використовує стандартизовані форми та тести під час оцінки функціонування сім'ї, а базується виключно на даних клінічного інтерв'ю. Під час першого інтерв'ю терапевт виявляє патерни взаємодії всередині сім'ї.

На думку вчених, опір сімей справжньому розумінню своїх стосунків також може бути викликаний змінами в сімейному психологічному кліматі. У кожній сім'ї можуть бути періоди більшої прихильності та певної дистанції, які замінюють один одного. Конфліктні сім'ї найчастіше звертаються до консультацій у періоди стабілізації. Таким чином, емоційний контекст

сімейних стосунків часто можна точно діагностувати після тривалих періодів спостереження. Викладене дозволяє стверджувати, що поки триває сімейне консультування, триватиме і діагностика сімейних стосунків [7, с. 138].

Інший цікавий погляд на діагностичну проблему отримання сімейної інформації можна знайти в праці Е. Г. Ейдеміллера, В. Юстіцкіса, де висвітлюються такі питання:

а) питання інтимності. Згідно з моральними та естетичними нормами певні сфери сімейного життя оповиті завісою інтимності, тому стороннім людям важко туди проникнути;

б) проблеми цілісності інформації. Багато подій у сімейному житті відбувається швидко і залишається непоміченими;

в) проблема розрізненості даних. Багато явищ, що цікавлять сімейних психотерапевтів, існують у всіх сферах сімейного життя і проявляються лише в певні моменти сімейного життя [7, с. 141].

З огляду на це психотерапевти застосовують певні прийоми роботи для вирішення вищезазначених проблем. Розмовляючи з родиною та спостерігаючи за нею, психотерапевт намагається створити всі умови, які б дали можливість безсорожно показати своє сімейне життя. Це досягається відповідним ставленням психотерапевта, його доброзичливістю, готовністю без обмежень обговорювати навіть найінтимніші питання.

Американський психолог С. Мінухін розробив методу «Приєднання до сім'ї», яка забезпечує цілісність отриманої інформації. «Приєднання» до сім'ї психотерапевта дає унікальну можливість спостерігати за повсякденними стосунками в родині [8, с. 94].

Аналіз літератури засвідчує, що відсутність у сучасній сімейній психотерапії єдиної теоретичної бази призводить до того, що завдання і шляхи вивчення сім'ї розуміються досить по-різному представниками різних шкіл. Так, у сучасній західній сімейній психотерапії досить поширеною є думка про те, що будь-який підхід є нормальним і у результаті приводить до досягнення цілі. Природно, що це викликає стурбованість і критичну оцінку вчених, які більш методично і відповідально ставляться до проблеми діагностики. Все частіше вчені здійснюють спроби вирішити проблему вивчення сім'ї, не обмежуючись надбаннями певної школи. При цьому ставиться завдання побудувати таку діагностичну схему, яка задовольняла б представників найрізноманітніших шкіл і напрямків.

Зокрема, представники еkleктичного підходу намагаються вирішити проблему вивчення сімей шляхом поєднання методів різних шкіл в загальну діагностичну схему. Вони користуються тим, що різні школи сімейної психотерапії часто мають справу з аналі-

зом і корекцією різних сторін сімейного життя. При розробці діагностичного протоколу увага акцентується на тому, яку інформацію і в якому порядку повинен отримати психотерапевт під час сімейного дослідження.

Щоб проілюструвати це на прикладі, ми розглянули модель Макмастера, розроблену Н. Епштейном, Б. Бішопом і Л. Балдвіном, яка була розроблена, щоб дати загальну концепцію аспектів різних сімейних конфліктів:

1) навички вирішення сімейних проблем. Автори стверджують, що члени сім'ї повинні визначити проблему, розглянути альтернативні шляхи вирішення проблеми, прийняти єдине рішення, реалізувати це рішення, переконатися в успішності своїх дій і оцінити результат;

2) сімейне спілкування. Модель Макмастера висвітлює дві важливі особливості процесу сімейного спілкування – відкритість або конфіденційність інформації, якою обмінюються члени сім'ї;

3) сімейні ролі. Рольова структура сім'ї включає функції, які виконує сім'я, звичні моделі поведінки, наявність умінь і навичок, необхідних для виконання обов'язків, правила розподілу ролей між членами сім'ї;

4) афективний зворотний зв'язок об'єднує сукупність емоційних відносин;

5) центральним у п'ятому вимірі – емоційній толерантності – є природа мотивації, яка формує ставлення особистості до сім'ї;

6) контроль поведінки – спосіб, за допомогою якого сім'я впливає і регулює поведінку своїх членів [7, с. 216].

Психотерапевти використовують модель Макмастера. Знайомство з нею показує, що вона здатна задовольнити багато практичних потреб, які виникають у сімейних дослідженнях.

Іншим цікавим способом аналізу подружніх стосунків є проблемний підхід, згідно з яким сімейні терапевти, які вивчають дисфункціональні сім'ї, спочатку визначають характеристики, які визначають їх нездатність справлятися з психічним стресом. При цьому методи виявлення типових «слабких місць» сім'ї включені в протокол діагностичного аналізу. Прикладом такого підходу є діагностична схема, розроблена американськими психотерапевтами В. Тангом, Дж. Макдермотом, – трьохосова класифікація проблемних сімей, яка складається з трьох осей:

1) порушення сімейного розвитку – це низка труднощів, що виникають на різних етапах сімейного розвитку;

2) порушення сімейної підсистеми – розлад подружніх стосунків, порушення підсистеми «батьки – дитина»;

3) руйнування сімейної функції – руйнування інтеграції окремих членів сім'ї та стосунків між сім'єю та зовнішнім світом [7, с. 229].

На думку фахівців, трьохосьова класифікація проблемних сімей є найбільш послідовною спробою застосування проблемного підходу до сімейної діагностики. Це надає дослідникам специфічний спосіб виявлення сімейних проблем.

Вчені розробили факторну модель, засновану на факторному аналізі для вивчення подружніх стосунків. Найвідомішим прикладом використання факторного аналізу є колова модель, описана Д. Ольсоном, Д. Шпренкле, К. Русселем. Автори виділяють два сімейних чинники, які найкраще характеризують сім'ї, – сімейну згоду й адаптивність. Сімейна згода – це ступінь емоційного зв'язку між членами сім'ї. Сімейна адаптивність – це характеристика ступеня гнучкості або стабільності сімейних відносин. Автори моделі вважають оптимальним проміжний рівень стійкості. Будь-який аспект сімейного життя може стати головним джерелом відволікання в сім'ї. Крім факторного аналізу, використовувалися й інші методи – метод головних компонентів, інтуїтивної таксономії тощо [7, с. 231].

Ще один цікавий погляд на вивчення проблем сімейних стосунків можна знайти у О. С. Сермягіного, А. М. Еткінда, які пропонують використовувати для діагностики кольоровий тест стосунків. Це клінічний і психодіагностичний підхід, призначений для вивчення емоційних компонентів стосунків клієнта зі значимими людьми та відображення свідомого та частково несвідомого рівнів цих стосунків [7, с. 236].

Отже, аналіз вітчизняних і зарубіжних теоретичних і конкретних експериментальних робіт показує, що різноманітні діагностичні сценарії сімейних стосунків дозволяють сім'ям по-новому поглянути на свої стосунки, розкриваючи сторони спілкування та взаємодії, які часто не повністю реалізуються. Учасниками подружніх конфліктів часто є не протилежні сторони для повної реалізації своїх цілей, а жертви власних неусвідомлених особистісних рис і неточностей, які не відповідають дійсності, їх сприйняттю ситуації та їм самим. Подружній конфлікт характеризується надзвичайною неоднозначністю, тому немає достатнього контексту для зв'язку зі специфікою поведінки людей у конфлікті.

У сімейному консультуванні розрізняють дві основні форми психокорекції як різновиду діагностування сім'ї. Це дозволяє аналізувати сімейні стосунки і діагностувати, що відбувається під час корекції впливів на родину. Е. Г. Ейдемиллер, В. Юстіцкіс, Г. Навайтис зазначають, що отримання інформації про сім'ї становить певні діагностичні проблеми. Вчені намагаються створити діагностичні протоколи, які поєднують методи корекції, засновані на принципах різних теоретичних підходів.

Усе це може сприяти подальшій корекції сімейних стосунків, але може бути й перешкодою для змін, оскільки сім'я може не розуміти категорій, якими оперує психолог. Так, деякі автори стверджують, що наукова обґрунтованість діагнозів, нових категорій опису сімей є марною спробою «втиснути» сім'ї в раніше створені схеми. На їхню думку, сімейні відносини повинні визначатися категоріями, якими користується сама сім'я. Іншими словами, сім'ї повинні виробити власні методи самодіагностики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Т. В., Пипченко Т. Ю. Потребности мужчин и женщин в брачно-семейных отношениях. *Психолого-педагогический поиск: проблемы и достижения* : материалы 3-й межвузовской научной конференции. Санкт-Петербург, 1999. С. 13–16.
2. Бондаровська В. Стадії розвитку сім'ї. Види сімейних конфліктів. Психологічна допомога сім'ї / упоряд. Т. Гончаренко. Київ : Вид. дім «Шкіл. світ», 2015. 256 с.
3. Волкова А. Н., Трапезникова Т. М. Методические приемы диагностики супружеских отношений. *Психология семьи : хрестоматия* / ред. Д. Я. Райгородский. Самара : Бахрах, 2007. С. 734–745.
4. Кратохвил С. Психотерапия семейно-сексуальных дисгармоний. Москва : Медицина, 1991. 248 с.
5. Навайтис Г. Семья в психологической консультации. Москва ; Воронеж : Московский психолого-социальный институт; Изд-во НПО «МОДЭК», 1999. 184 с.
6. Черников А. В. Системная семейная терапия: интегративная модель диагностики. Москва : Класс, 2001.
7. Эйдемиллер Э. Г., Добряков И. В., Никольская И. М. Семейный диагноз и семейная психотерапия. Санкт Петербург : Речь, 2007. 352 с.
8. Salvador Minuchin. *Families and Family Therapy*. Cambridge : Harvard University Press, 1974. 304 с.